

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN HEPATİT B HAKKINDAKİ BİLGİ ve TUTUMLARI

Metin GENÇ*
Erkan PEHLİVAN*
Fatma ÖZER*
M.Ali KURÇER*
Leyla KARAOĞLU*

Amaç: Hepatit B virüsü (HBV) enfeksiyonu dünyada giderek önem kazanan toplum sağlığı sorunlarından biridir. Bu çalışma, lise öğrencilerinin HBV bulaş ve korunma yolları konusundaki bilgi ve tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Yirmi beş sorudan oluşan anket formu, Tarsus Sağlık Meslek Lisesi (SML) ve Tarsus Atatürk Lisesi'nde öğrenim gören 480 öğrenciden örneklem alınmadan 467'sine (%97.3) gözlem altında uygulanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin ortalama puanı 100 üzerinden 58.7 ± 18.6 (ortanca 56)'dır. İstatistik analizlerde Mann-Whitney-U testi, Kruskal-Wallis varyans analizi ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. SML öğrencilerinin puanları klasik lise öğrencilerinden ($p < 0.05$), kız öğrencilerin puanları erkeklerden ($p < 0.05$) yüksek bulunmuştur. Ayrıca, baba eğitimi lise ve üstü olanların puanları, diğerlerinden anlamlı olarak yüksek bulunurken ($p < 0.05$), anne eğitim düzeyi, ekonomik durum ve akraba çevresinde sağlık personeli varlığı önemli etmenler değildir ($p > 0.05$). Puan ortalaması ile yaş arasında $r = 0,35$ ($p = 0.000$) anlamlı bir ilişki vardır. Puanları etkileyebileceği düşünülen okul adı, cinsiyet, anne eğitimi, baba eğitimi, yaş, ekonomik durum, akraba çevresinde sağlık personeli varlığı bağımsız değişkenleri, lojistik regresyon analizinde Forward LR ile incelenmiş, son modelde bu değişkenlerden sadece okul kalmıştır.

Sonuç: Yurt içinde ve dışında yapılan benzer çalışmalarda da bilgi düzeyinin düşük bulunmuş olması, eğitime daha çok önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Hepatit B, Öğrenci, Bilgi, Tutum.

*İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı AD, MALATYA

The Knowledge And Attitudes Of High School Students On Hepatitis B

Objective: Hepatitis B (HBV) infection is one of the most important public health problems throughout the world. This study is aimed to test the knowledge and attitudes of high school students on routes of infection and means of prevention for HBV infection.

Method: A questionnaire with 25 items was presented to 467 (97.3%) students out of 480 without sampling who attended Tarsus Health High School (THHS) and Tarsus Atatürk High School (TAHS).

Results: The mean of the points received by the students were 58.7 ± 18.6 and median was 56 out of 100. Mann-Whitney-U test, Kruskal-Wallis variance analysis and Spearman correlation analysis were used for statistical evaluation. The points gained by THHS students and girls were found to be higher than ($p < 0.05$) TAHS students and boys, respectively. Objects whose fathers have an education level of high school or above showed a higher performance ($p < 0.05$), while other parameters such as maternal education level, economic status, and the presence of a close relative with an occupation related to health had no significance ($p > 0.05$). Mean points and age have a significant relation ($r = 0.35$, $p = 0.000$). The possible effective factors on points such as, the school type, sex, age, economic status, maternal education, paternal education, and the presence of a relative with an occupational health business were worked out with Forward LR on logistic regression analysis and only school type remained as the last variable.

Conclusion: Local and international studies performed on the same subject disclose the fact that lack of knowledge on this special topic may only be overcome with better educational means.

Key words: Hepatitis B, Student, Knowledge, Attitude.

Yazışma Adresi:
Doç.Dr. Metin GENÇ
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı,
MALATYA

Hepatit B virüsü (HBV) infeksiyonu dünyada giderek önem kazanan toplum sağlığı sorunlarından biridir. Günümüzde, dünya ölçeğinde 400-500 milyon taşıyıcısı bulunduğu tahmin edilmektedir. HBV enfeksiyonunun dünyadaki dağılımı, enfeksiyonun alınma yaşına, bulaş yollarına, HbsAg ve Anti HBs pozitifliği oranlarına göre değişik coğrafi bölgelerde farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar nedeniyle dünya, düşük, orta ve yüksek endemite bölgelerine ayrılmıştır. Türkiye Hepatit B açısından orta endemite ülkeleri arasında yer almaktadır.^{1,2}

HBV'nün başlıca bulaşma yolları; vertikal (transplasental ve perinatal), parenteral, cinsel temas ve horizontal (cinsellik içermeyen yakın temas) şeklindedir. Ülkemizde Hepatit B ile ilgili epidemiyolojik araştırmaların çoğu , HBV'nün çocukluk ve gençlik çağında aile içi veya topluluk içi horizontal yolla bulaşımının ön planda olduğunu göstermektedir.³

Karaciğer sirozu ve HCC' da (Hepatosellüler kanser) HBV'nun rolünün önemli olduğu bir çok araştırmacı tarafından ortaya çıkarılmıştır. Ülkemizde, HBV sero-pozitifliği gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksektir. Bu durumda ülkemizde horizontal bulaşım yolunun kesilmesi için HB aşısının uygulanmasının yanı sıra öncelikle HBsAg pozitif aile fertlerine ve öğrencilere özel eğitimin yapılması gerekmektedir.⁴

Toplumun önemli bir kesimini oluşturan öğrencilerin HBV'nin bulaş yollarıyla ilgili bilgi düzeyini tespit edip, buradan yola çıkarak eğitim programları hazırlamak Hepatit B ile mücadelede önemli bir adımdır. Bu çalışma, lise öğrencilerinin HBV bulaş ve korunma yolları konusundaki bilgi ve tutumlarını belirlemek amacı ile yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Sosyodemografik bilgiler ile HBV'nün bulaş yolları ve korunma konusunda 25 sorudan oluşan anket formları ön deneme yapıldıktan sonra 10-14 Mayıs 1999 tarihleri arasında Tarsus SML ve Tarsus Atatürk Lisesi öğrencilerine uygulanmıştır. Bu tanımlayıcı çalışmanın evrenini Tarsus SML öğrencilerinin tümü olan

210 kişi ile Atatürk Lisesi öğrencilerinin tümü olan 270 kişi oluşturmaktadır. SML'nden 204, Atatürk Lisesi'nden 263 kişi gözlem altında anketleri doldurmuşlardır. Araştırmaya genel katılma oranı % 97.3'tür. 25 sorudan elde edilen puanlar, her bir soruya 4 puan değer verilerek 100 üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 8.0 paket programı ile değerlendirilmiş, aritmetik ortalamalar standart sapmalarıyla verilmiş olup, yüzdeler, Mann-Whitney-U testi, Kruskal-Wallis varyans analizi ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Anket sonrası öğrencilere Hepatit-B'nin bulaşma ve korunma yolları, hastalığın seyri konusunda bilgiler içeren bir broşür dağıtılmıştır.

BULGULAR

Öğrenciler en yüksek sıklıkta enjektör batmasıyla bulaşmayı (%89.3) ve kan yoluyla bulaşmayı (%84.9) doğru olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların %29.6'sı bardak, tarak veya elbiseden, %30.5'i tükürükten ve %31.5'i böcek sokması ile bulaşma olmayacağını doğru olarak bildirmişlerdir (Tablo 1). Puan ortalaması ile yaş arasında $r=0,35$ ($p=0.000$) anlamlı bir ilişki vardır. Yaş arttıkça puan ortalamaları da artmaktadır.

Puanları etkileyebileceği düşünülen okul adı, cinsiyet, anne eğitimi, baba eğitimi, yaş, ekonomik durum, akraba çevresinde sağlık personeli varlığı bağımsız değişkenleri, lojistik regresyon analizinde Forward LR ile incelenmiş, son modelde bu değişkenlerden sadece okul kalmıştır (Tablo 2). Bağımlı değişkenin (puan) ortanca değeri olan 56 ve üstü "1", altı ise "0" olarak kodlanmıştır.

TARTIŞMA

Ülkemizde ve dünyada yapılan araştırmalar, öğrencilerin Hepatit-B konusundaki bilgi düzeyinin bu araştırmada bulunduğu gibi düşük olduğunu göstermektedir.^{5,6,7,8,9} Araştırma kapsamındaki öğrencilerden sağlık meslek lisesinde okuyanların Hepatit B konusundaki bilgi düzeyinin düz liseye göre anlamlı derecede yüksek olması, sağlık meslek lisesinde bu konudaki eğitimin etkili olduğunu gösterebilir. Kız öğren-

Lise Öğrencilerinin Hepatit B Hakkındaki Bilgi Ve Tutumları

Tablo 1. Öğrencilerin Hepatit B ile ilgili sorulara verdikleri doğru yanıtların dağılımı

Soru Hepatit B;	Sayı	%
1. Cinsel ilişkiyle bulaşır.	307	64.6
2. Yiyecek içeceklerle bulaşır*.	215	45.2
3. Sivrisinek-böcek sokması ile bulaşır*.	150	31.5
4. Enjektör batmasıyla, kulak delmesiyle bulaşır.	425	89.3
5. Kan nakli ile bulaşır.	404	84.9
6. Tükürük ile bulaşır*.	145	30.5
7. Gözyaşı ile bulaşır*.	297	62.4
8. Ter ile bulaşır*.	310	65.3
9. Ortak kullanılan bardak, tarak veya elbiseden bulaşır*.	141	29.6
10. Ortak kullanılan diş fırçası-traş bıçağı ile bulaşır.	345	72.6
11. Tokalaşma, ortak tuvalet kullanımı ile bulaşır*.	249	52.4
12. Dövme yaptırmayla bulaşır.	222	48.2
13. Stres Hepatit B' ye neden olur*.	199	42.0
14. Hepatit B'de taşıyıcılık vardır.	332	69.6
15. Aşısı vardır ve koruyuculuğu yüksektir.	350	73.5
16. Prezervatif Hepatit B'ye karşı koruyucudur.	253	53.2
17. Kesin tedavisi vardır*.	277	58.6
18. Belirtisiz dönemde de bulaştırıcıdır.	279	58.7
19. Öpüşmeyle bulaşabilir*.	221	46.4
20. Bulaştırıcılığı düşüktür*.	257	54.0
21. Gebelik veya doğumda anneden çocuğa geçebilir.	342	71.8
22. Sarılığa neden olabilir.	347	72.9
23. Siroza neden olabilir.	189	39.6
24. Karaciğer kanserine neden olabilir.	192	40.3
25. Bağırsak kanserine neden olabilir.*	146	30.3

*: Yanlış ifade içeren sorular (karşısındaki sayı ve yüzdeler ifadeye yanlış diyenleri göstermektedir)

Tablo 2. Lojistik regresyon son model

	B	S.Hata	Wald	SD	p	R	Exp (B)
Sabit	-,0136	,0952	,0204	1	,8864		
OKUL	-1,9200	,2162	78,8820	1	,0000	-,3546	,1466
Sabit	3,0116	,3608	69,6548	1	,0000		

cilerin bilgi düzeyi, Karaoğlu'nun Malatya'da ve Özgür'ün Sivas'ta yaptıkları çalışmalarla uyumlu olarak erkeklerden daha yüksek bulunmuştur.^{10,11} Akraba çevresinde hekim ve sağlık personeli olanların bilgi puanları, olmayanlardan daha yüksek olmasına karşın, üç grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Karaoğlu'nun lise öğrencilerinde genel sağlık bilgisini ölçen çalışmasında puanı etkileyen bağımsız değişkenler lojistik regresyonla incelenmiş, sağlık personeli yakının olmasının, bilgi puanını artıran bir faktör olduğu bulunmuştur.¹⁰ Bu farklı sonucun nedeni, bizim çalışmamızın sadece hepatitle ilgili bilgiyi ölçmesi olabilir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin Hepatit B'nin bulaş yollarından yalnızca kan yoluyla bulaşma ve anneden fetüse geçiş konusundaki bilgi düzeyleri yeterlidir. Diğer bulaşma yolları

konusunda verilen yanıtlar yeterli düzeyde değildir. Aşının etkinliği, Hepatit B'nin sarılığa neden olması konusunda bilgi düzeyinin iyi olmasına karşın, genel olarak korunma ve hastalığın seyri konusunda öğrencilerde bilgi eksikliği vardır. Hepatit B'nin tükürükle bulaşabileceği yanlış bilgisine sahip olma sıklığı, Ankara'da hemşirelerde yapılan bir çalışmada¹² %47.5, Antalya'da tıp öğrencilerinde¹³ %28 bulunmuşken, bizim çalışmamızda % 69.5'dir.

Gerçekte, sadece öğrencilerin değil, toplumun tüm kesimlerinin eğitime ihtiyacı olduğu söylenebilir. Akbulut ve arkadaşlarının öğretmen, müftü-imam ve polislerde yaptıkları bir çalışmada,¹⁴ ortak diş fırçası ve jilet kullanımı gibi ülkemiz için en önemli vertikal bulaş yolları konusunda bu tür araçların ortak kullanılmaması gerektiği, katılımcıların sadece %18.4'ü tarafından bilinmiştir. Bu çalışmada aynı soruyu

doğru yanıtlayanların sıklığının, eğitim sonrasında % 97.4'e çıkmış olması eğitimin önemini vurgulamaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Genel olarak öğrencilerin Hepatit-B konusunda bilgi düzeyleri düşüktür. Okullarda, başta Hepatit B ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar olmak üzere sağlık konularına daha çok önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Margolis HS. Viral hepatitis. In: Last JM, Wallace RB, ed (s). Maxcy-Rosenau-Last Public Health&Preventive Medicine 13thed. Appleton&LangeEast Norwalk, Connecticut., 1992: 131-139.
2. Değertekin H. Viral Hepatitlerin dünyada ve ülkemizdeki epidemiyolojisi. Aktüel Tıp Dergisi 1997;2(3):119-122.
3. Taşyaran MA. Epidemiyoloji. (ed) Kılıçturgay K. Viral Hepatit '98 içinde. Viral Hepatitle Savaşım Derneği Yayını, Ankara, 1998: 114.
4. Yenen OŞ. Viral hepatitler. ed(s) Topçu AW, Söyletir G, Doğanay M. Enfeksiyon Hastalıkları. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 196:641-701.
5. Goetz A, Yu CM, Muder RR. Microbiology, infection control, immunizations, and infectious disease exposure:education and practices in United States nursing schools. Am J Infect Control 1992; 20(3):115-121.
6. Mafany NM, Mati KJ, Nasah BT. Knowledge of and attitudes towards sexually transmitted diseases among secondary school students in Fako District Cameroon. East Afr Med J 1990; 67(10):706-711.
7. Moore -Caldwell SY, Werner MJ, Powell L, Greene JW. Hepatitis B vaccination in adolescents: knowledge, perceived risk, and compliance. J Adolesc Health 1997; 20(4):294-299.
8. Nadeau D, et al. Knowledge and attitude to STD's and condoms in students and undergraduate students. Can J Public Health 1993; 84(3):181-185.
9. Kılıncer A, Coşkun M, Canbaz S, Dabak Ş, Pelşen Y. Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkındaki bilgi düzeyleri 6.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Adana, 1418 Nisan 1998:439.
10. Karaoğlu L. Malatya İl Merkezindeki Lise Öğrencilerinin Sağlık Konusundaki Bilgi, Tutum, Uygulama Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Malatya, 1996: 97100.
11. Özgür S, Kılıçaslan S, Ekici Ö, Özkan N. Sivas il merkezindeki lise öğrencilerinin sağlık bilgisi İstanbul Halk Sağlığı Bülteni. 12:1721.
12. Hamzaoğlu O, Uçar M, Ceylan S, Özkan M, Biçer T. Bir tıp fakültesi hastanesinde görevli hemşirelerin HepatitB virüs enfeksiyonuyla ilgili risk algılamaları ile bilgi tutum davranışlarının saptanması V.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, İstanbul, 12-16 Ekim 1996: 571-578.
13. Uluhan F, Baharlı F, Mamikoğlu L. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi 6.sınıf öğrencileri arasında AIDS, Hepatit B,C,D ve korunma konusunda bilgi tutum ve davranış araştırması V.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, İstanbul, 12-16 Ekim 1996:533-535.
14. Akbulut A, Felek S, Akbulut HH, Çelik İ. Viral Hepatitle savaşta toplu eğitimi. Viral Hepatit Derg 1998; 29:8186.